

želje vesolne, de naj bi se deželni zbori in državni zbor kmalo vkup zbrali, kakor nam je obljubljeno, in takó se bo marsikaj lepo poravnalo, kar nam zdaj še navskriž gré.

Ambrož.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškim dohtarja Hlubeka.

(Dalje.)

Drugič. Če se hočejo kmetije takó gospodariti, de se iz njih dostojni dobiček pridobi, mora imeti kmetovavec toliko premoženja v rokah, kolikor ga za obdelovanje svojih lastnih potrebuje. Če ni premoženja za obdelovanje, leži grunt mertev, ali se le slabo glešta.

Gotovo je, de je v Galicii, na Českim, Marskim, Šlezkim, na zgornjim Avstrijanskim, Štajarskim, Krajnskim, Koroškim in Terzaškim silno napčna razméra med vrednostjo gruntov in med obdelovavnim premoženjem (Betriebscapital), in de te dežele saj nar menj 200 milijonov goldinarjev za obdelovanje svojih zemljiš potrebujejo, de bi zamôgle živinorejo na takšno stopnjo povzdigniti, kakoršno dobro obdelovanje kmetijstev terja. Te dežele obsežejo skupej 16 milijonov oralov (johov) zemlje za njive; 6 milijonov oralov senožet, 7 milijonov oralov pašnikov, 15 milijonov oralov in pol gojzdov in 270,000 oralov vinogradov, in štejejo skorej 18 milijonov duš.

Ta potreba obdelovavniga premoženja je pa na Ogerskim, Erdeljskim in v deželah, ki se k Vojaški Granici štejejo, še večí, ker je v téh deželah še silno veliko zemlje, ki kot gôla pušoba leži. Rodovitna zemlja téh dežel obstoji iz več ko 17 milijonov oralov njiv, iz več ko 4 milij. in pol oralov senožet, iz blizo 4 milij. in pol oralov pašnikov, iz blizo 18 milij. oralov gojzdov, in več kot 1 milij. oralov vinogradov; število prebivavcov se pa zna zdej na 14 milij. duš šteti.

Če primerimo velikost zemlje in število prebivavcov téh poslednjič imenovanih deželá z unimi, ki smo jih poprej imenovali, se vidi iz te primere, de imajo une dežele (Ogerska i. t. d.) pri enaki velikosti rodovitne zemlje 4 milijone menj prebivavcov.

Če se tedej hoče kmetijstvo v Ogerskih i. t. d. deželah saj na tisto stopnjo povzdigniti, kakor je v zgoraj imenovanih deželah, se mora za pomnoženje ljudi ali za naselištva (Colonisation) na Ogerskim i. t. d. skrbeti.

Se je pa za pomnoženje delavnih ljudi skrbelo, se mora tudi za premoženje skrbeti, de zamorejo kmetovavci kaj denarja v roke vzeti, ki ga za obdelovanje kmetij potrebujejo.

Mende de se ne bomo motili, ako rečemo: de kmetijstvo na celim Avstrijanskim nar menj 500 milijonov gold. potrebuje, de se zamorejo kmetije dostojno obdelovati.

Če tedaj hoče ministerstvo za povzdigo kmetijstva prav skrbeti, mora napraviti, de bojo kmetovavci denar, ki ga za kmetovanje potrebujejo, lahko in z majhnimi obrestmi ali činži na posodo dobivali.

Take naprave so denarnice, iz katerih kmetje na lahko vižo, brez težav in sitnosti, za majhne činže denar na upanje dobivajo, in se posojilnice (Creditanstalten) imenujejo.

Take posojilnice obstojé že po mnogih vunanjih deželah.

Če bi bile na Avstrijanskim že poprej take posojilnice potrebne bile v pomoč kmetijstvu, so zdej v novim času še veliko veliko bolj potrebne.

Gruntno podložitvo je po novih postavah overženo, —

vsak posestnik je svoboden gospodar svoje lastnine, in zna storiti ž njo, kar koli hoče.

Ta velika dobrota pa zna za manjši, menj premožne kmete velika nesreča biti. Če jim denarja zmanjka, bojo prodali letas eno njivo, drugo leto eno senožet, potem en kos gojzda in takó naprej; marsikteriga scer dobriga gospodarja je ta sila k temu prignala, ki si ne vé drugač pomagati, ali de mora za visoke činže denarja na posodo vzeti, ali pa njivo, senožet, gojzd prodati, za ktere mu ta ali uni, ki ima bankovcov dovolj, precej dobro kupšino dobro ponuja. To vabi človeka, ki je v zadrégi, in takó bo šla ena njivica za drugo rakam žvižgat in bogati odèrtniki bojo od léta do léta več zemljiš na se potegnili.

Kam pa to pripelje, nam ni treba dopovedati. Tudi v naših deželah znamo sčasama v tak stan priti, v katerim se znajde Laška dežela (v Lombardii), kjer ni nič kmetov, de bi svoje lastno posestvo imeli, ampak sami koloni, to je, taki ljudje, ki le ptujo zemljo za revne dohodke obdelujejo! Le nekteri so bogati, vse drugo pa beračija.

Zató je treba, de se s takimi dobrotljivimi posojilnicami kmetu in tudi takim poprejšnim grajšakam na pomoč pride, kateri imajo scer grunte, pa so zadolženi ali scer nepremožni, de ne pridejo odèrtnikom v roke.

Ministerstvo bi z napravo taci posojilnic v vsaki deželi se po pravici dobrotnika skazalo, in posebna skerb prihodnjih deželnih zborov naj bo, de si bojo za vstanovljenje téh naprav na vso moč prizadjali.

(Dalje sledí.)

Kmetijske droblinice.

(Senožeti poživiti, de lepši in več trave rase.) Senožet ali travnik potrebuje kakor njiva pridniga gleštanja. Kdor misli, de naj trava na senožetih rase, kakor je, brez de bi mogel kmetovavec travnik gleštati, je kmečki gospodar, de se ga Bog usmili! Kdor na senožeti ne napeljuje vóde, de korenike zeliš od nje potrebne mokrote ne dobivajo; kdor nasproti premočirnim senožetom ne odpeljuje preobilne mokrote, v kateri se korenike dobre trave utopé, in le kisla trava, bičje in ločje rase, — ta še ne zasluži iména, de je kmetovavec. Kdor scer svojih senožet ne glešta, de kertín ne raztrosi po senožetih, de ne potrese včasih senéniga drobja i. t. d. po njih, je slab gospodar.

Posebno dobro za poživljenje senožet je: mešaniga gnoja (Composterde), ki se napravi iz cestniga blata, gnoja, zemlje in druge soderge, dobro vdela, po senožetih potresti; še bolje je pa mešaniga gnoja s pepélam vred po njih poštopati. Ta mešanica umorí slabo travo in mah, in da dobrim travam moč, de začno veselo rasti. Ob kratkim se takó gleštane senožeti takó na dobro spreobernejo, de bi človek skorej ne verjel, de je to mogoče.

(Nova viša, krompir kuhati.) Krompir večidel proti pomladi ni več takó dober, kakor je poprej bil; to mende tudi od tod pride, kér lupina takó terda postane, de je kuhanje ne more razgnati, de se tedej preveč vodeniga in družiga njegoviga soka zaderží, kar pa storí, de je tak krompir vodén in špehát. Skušnja je tole poterdila: Krompir naj se čisto umije; potem naj se lupina na več krajih po celim krompirju prereže in takó narezani krompir v osoléno vodo položi in potem kuhati da. — Takó kuhani krompir je veliko boljši od navadno kuhaniga. (Gardn. Chr.)

(Kakšno bo letasnje vreme?) Nenavadno gorko vreme, ki ga imamo létas že v začetku sušca, nas mika zvediti: kakšno bo létas vreme, ki je že zdej takó gorko. Noben pameten človek scer ne verjame vremenskim prerokam, vunder so poterdile stare skušnje,

de po nastopnih urah, v katerih se skozi léto spremíni lune godé, se ravná vunder nekoliko létno vreme, in nar imenitniši zvezdogled Heršelj je na te skušnje opért, vremenstvo celiga léta naprej povedal.

Iz tablice, v kateri so po Heršeljnovih vodilih spremíni lune vsaciga mesca zaznamovani, se kaže, de znamo léta posebno rodovitne létine pričakovati, de bo pa leto bolj mokro, kot suho. Mesca maliga travna bo večkrat in več dni zaporedama deževalo; ravno takó bo tudi maliga in veliciga serpana ob času žetve deževno vreme; ravno taka bo tudi mesca kozoperska, kadar se bo krompir domú spravljal.

Gosp. inšpektor Burger, ki je v ti reči v nemškem kmetijskem časopisu „Oeconomische Neuigkeiten“ pisal, pravi: „Ker zamoremo verjeti, de bo zares letasnje vreme takó, kakor je zgorej popisano, bo gotovo kmetovavcam s tem naznanilam vstreženo, de se bojo vedili po tem v eni in drugi reči že poprej ravnati.“

(*Lesnino starih oljnatih farb očistiti*) se vzame potašeljna (Pottasche) v mléku raztopljeniga, (v 5 ali 6 žlic mléka se raztopí za eno nožno špico potašeljna) in s tem mléčnim potašeljam se prevleče (poštrha) lesnina, ktero hočemo oljnate farbe očistiti. V dveh urah je oljnata farba preč.

(*Zanikerni kmetje bojo vedno desetino odrajava.*) Kakó je to? bo marsikdo naglo vprašal. Prav gotova je ta, prijatli! Zadnjo nedeljo sim se peljal na kmete skozi več vasí, in večidel sim vidil sadne drevesa polne gosencíh mešičev, de je bila grôza. Lejte! mi reče moj tovarš — kakó zanikerni kmetje še zmirej gosencam desetino pušajo! Namest de bi zdej z lahkim delam zalego pokončali, iz ktére bo zlézlo na milijone gosenc, ki jim bojo tavžent in tavžent mernikov sadja pokončale, stojé pred drevesi, križem roke deržé in gledajo desetinjake na vejah! Oh, kakó delječ smo še od umniga in pridniga kmetovanja!

Telegraf ali daljnopisnik.

(Konec.)

Kader priteče elektrika, kakor strela, po kufrenim dratu v hišo, kjer je telegrafova omara, zasuče magnetno iglo ali na levo ali na desno, magnetna igla pa premakne kladviček, ki ga v podobi I. pod čerko A vidite. Ta kladviček vdari potem na desni ali levi zvonček, ki ju nad čerko V in I vidite in sta enake podobe in velikosti, kakor je zvonec v navadnih hišnih urah, ktére bijejo.

Če vdari kladviček majhno in kratko na levi zvonec, pomeni to I, če pa vdari na-nj bolj močno in potegnjeno, pomeni to II, — če pa vdari kladviček majhno in kratko na desni zvonec, pomeni to V, če pa vdari na-nj bolj močno in potegnjeno, pomeni to VI.

Lejte s temi štirimi znamenji se zamore vse pisati, kar se če, kér so si telegrafniki iz teh 4 čerk svojo celo abecedo napravili. Dve znamenji skupej napravite eno čerko, in scer takóle: *a* se naznani z I. II. — *b* ali *p* z II. II. — *c* ali *z* z II. VI. — *d* ali *t* z V. II. — *e* z II. I. — *f* ali *v* z V. VI. — *g*, *k* ali *q* z VI. V. — *h* z I. II. — *i* z I. VI. — *l* z VI. I. — *m* z VI. VI. — *n* z I. I. — *o* z VI. I. — *r* z V. I. — *s* z V. V. — *u* ali *w* z II. V. — Številke pa imajo tudi svoje znamenja, namreč: 1 se naznani z I. I. — 2 z I. V. — 3 z V. I. — 4 z V. V. — 5 z I. II. — 6 z II. I. — 7 z I. VI. — 8 z VI. I. — 9 z II. V. — 0 z V. II. — Postavimo: iz Dunaja oznani telegraf v Ljubljano: „Cesar pride ob 8“, tedaj vdari kladviček na zvonca tele znamenja: II. VI. II. I. V. V. I. II. V. I. — II. II. V. I. I. VI V. II. II. I. — VI. I. II. II. — VI. I.

Preden začne, postavimo, telegraf iz Dunaja v Ljubljano oznanovati, dobí telegrafnik v Ljubljani na zvonec posebno znamenje, de naj posluša; Ljubljanski telegrafnik potem berž odgovor da, de že posluša in se k omari vsede; berž potem začne kladviček na levo in desno, majhne in kratke ali pa močnejši in daljši vdarke dajati, ki so, kakor naši bravci zdej vedó, telegrafove čerke in številke. Te čerke, kakor jih telegraf daja, zaporedama zapisuje telegrafnik, ki pri omari sedí, in iz njih potem sestavi cele besede.

Komej je pa Dunajski telegrafnik izgovoril, če je, postavimo, kaj v Ljubljano vprašal, mu začne Ljubljanski telegrafnik, ki ga vidite pri omari sedeti, odgovor dajati. Kakó pa to dela? — Na mizi omare vidite neko pripravo, ki ni nič družiga kakor dve kljupi (Klappen). Kakor tisti, ki na orglah ali klavirju igra, na kljupe pertiska, de glas dajo, — ravno takó pritiska telegrafnik zdej na desno, zdej na levo kljupo, rahlo ali močno, kakor so čerke, iz kterih besede obstojé, ki jih na Dunaj oznaniti hoče. Na kateri strani on tukaj v Ljubljani kljupe pritiska, na tisto stran bije kladviček na Dunaju, in takó se označujejo čerke; iz čerk se sestavljajo besede, iz besed pa celo oznanilo.

Vidite, v tem obstojí čudovitna naprava elektromagnetičniga telegrafa, kteriga se zamore po poslednjim dovoljenju ministerskim vsak človek poslužiti, če zató določeno plačilo odraja, ktero je po številu čerk in po daljavi eniga kraja do družiga odmerjeno.

Pregled hudodelstev,

ki so bile dopernešene v mnogih deželah našiga cesarstva v 4 létih, to je, v létu 1845, 1846, 1847 in 1848.

Kér se bo po novih postavah tožba in sodba pregreškov in hudodelstev prihodnjič drugač ravnala, namreč očitno in ustno s prisežnimi možmi, je minister pravice predložil unidan cesarju pregled hudodelstev, ki so bile dopernešene v našem cesarstvu v 4 létih.

Za vsaciga človeka, kterimu je mar za dušni in telesni blagor njegoviga bližnjiga, je ta dokazek silno imeniten; torej posnamemo iz njega nektere reči v premišljevanje vsim rodoljubam.

Skupno število eno léto razizkovanih hudodelstev je bilo: v Estrajhu s Salcburškim vred 3566, na Štajarskim 638, na Koroškem 153, na Krajskim 208, na Teržaškem, Istrijskim in Goriskim 196, na Českim 3562, na Marskim 1136, na Šlezkim 517, na Tiroljskim 618, v Dalmaciji 522, v Galiciji in Bukovini 4235, na Lombarskim 1723, na Beneškim 1460. (Ogerska, Erdeljska, Horvaška dežéla niso v tem dokazu zapadene, zató kér so imele drugačni kaznovavni zakon.)

Na stotavžent duš je prislo tedej v Estrajhu 151, na Štajarskim 63, na Koroškem 48, na Krajskim 44, na Teržaškem i. t. d. 39, na Českim 81, na Marskim 64, na Šlezkim 110, na Tiroljskim 72, v Dalmaciji 126, v Galiciji 83, v Lombardii 62, na Beneškim 64.

Po tem takim je bilo v nadvojvodstvu Avstrijskim nar več razizkovanih hudodelstev (untersuchte Verbrechen), potem pride Dalmacija in Šlezko. V Estrajhu zató, kér je na Dunaji vse baže ljudi skupej, revnih, postopačev, delavcov v fahrikah i. t. d. V Dalmaciji zató, kér je ljudstvo malo malo omikano, in nagnjenje do krivaviga maševanja i. t. d. silno. Na Šlezkim je huda lakota in potreba tkavcov, ki je po goratih krajih te dežéle v imenovanih létih razsajala, število hudodelstev povišala. Tudi na Českim je rev-